

Praktiska konsekvenser av individualiserad avkastningsskatt och förändrat beräkningsätt

En fundamental förändring beträffande avkastningsskatten uppstår då skattskyldigheten övergår från svenska livförsäkringsföretag till *obegränsat skattskyldiga försäkringstagare som innehar livförsäkring*.

I de privata försäkringarna är som regel försäkringstagaren identisk med den försäkrade. I tjänstepensionsförsäkringar är däremot arbetsgivaren försäkringstagare och den anställda försäkrad.

Sedan 1990 har en utveckling skett inom de svenska kollektivavtalen om pensioner i riktning mot att den anställda själv avgör vilken typ av pensionslösning (traditionell försäkring eller fondförsäkring) och vilken försäkringsgivare han ska ha. En pensionsvalsmarknad har därigenom uppstått. I dessa lösningar övertar den anställda också en del av den förfoganderätt som normalt sett tillkommer försäkringstagaren.

Pensionsvalsmarknaden

Alla de stora kollektivavtalen på den svenska arbetsmarknaden innehåller numera inslag där den anställda helt eller delvis bestämmer var och hur hans pensionspremie ska placeras.

Dylig valfrihet finns i

- ITP-avtalet för de privatanställda tjänstemännen avseende den kompletterande pensionen, ITPK, sedan 1990. Avser ca 700 000 aktiva anställda.
- Avtalet om Avtalspension SAF-LO för de privatanställda arbetarna avseende hela pensionspremien sedan 1998. Avser ca 1,4 miljoner aktiva anställda.
- Avtalet om PFA för kommunal- och landstingsanställda för merparten av pensionspremien sedan 2000 men i många fall med retroaktiv verkan från 1998. Avser ca 1,2 miljoner anställda.
- Avtalet om PA-03 för statligt anställda för del av pensionspremien sedan 2003. Avser 200 000 anställda.

Dessa pensionsavtal administreras genom att respektive arbetsgivare träffar avtal med en administratör, valcentral, som sedan sköter bl a de individuella valen för de anställda.

Arbetsgång

- Arbetsgivaren rapporterar sina anställda samt uppgift om premieunderlag till valcentralen.
- Valcentralen skickar brev till de anställda och informerar om vilka valmöjligheter som finns samt bifogar blankett för val.
- Den anställda fyller i blanketten och skickar den till valcentralen.
- Valcentralen meddelar elektroniskt det försäkringsbolag som den anställda valt. Försäkringsbolaget får endast kannedom om den anställda, inte vilken arbetsgivaren är.
- Valcentralen fakturerar arbetsgivaren för pensionspremierna för dennes anställda. Då betalning inkommer till valcentralen förmedlar valcentralen pengarna till respektive valt försäkringsbolag. Valcentralen skickar en elektronisk specifikation till respektive försäkringsbolag som anger hur det inbetalade beloppet ska fördelas mellan olika personer (försäkrade).

Arbetsgivaren har inte och ska inte ha kannedom om sina anställdas val.

Försäkringsbolagen har alltså enbart kannedom om de försäkrade med vilka de har all kommunikation, t ex vid utsändandet av värdebesked där enligt nu gällande

informationsföreskrifter från Finansinspektionen kostnadsuttag för avkastningsskatt ska redovisas

Arbetsgivare okänd

Som framgår av ovanstående beskrivning är numera arbetsgivarna som försäkringstagare avseende tjänstepensionsförsäkring oftast okända för försäkringsbolagen. Samma förhållande finns för föregångaren till Avtalspension SAF-LO, nämligen Sarskild Tjänstepension förkortat STP, och de övergångsbestämmelser och regler som senare införts inom detta kollektivavtalsområde. STP finansierades genom den så kallade kapitaltackningsmetoden där alla anslutna arbetsgivare solidariskt i proportion till sin lonesumma för arbetare betalade sin andel av den summa som krävdes för att tacka de framtida kostnaderna för respektive års nya pensionärer. Det fanns således ingen koppling mellan den som betalade och den som fick rätt till en förmån. Detta system fanns mellan 1972 och 1996 för alla privatanställda arbetare och fortsätter i form av övergångsbestämmelser under mycket lång tid framöver. Den yngste som omfattas av övergångsreglerna är född 1967, dvs blir ålderspensionär år 2032. Sammanlagt ca 1,7 miljoner försäkrade ingår i denna kategori.

För de privatanställda tjänstemännen gäller sedan 1960 den så kallade ITP-planen, där en stor del av pensionslösningen är förmånsbestämd. Arbetsgivarna tecknar avtal med försäkringsbolaget och betalar pensionspremier. Då den anställda slutar sin anställning utan att påbörja en ny anställning inom samma avtalsområde uppstår så kallat fribrev. Som lagförslaget kan lasas skulle den sista arbetsgivaren betraktas som försäkringstagare till en sådan försäkring oavsett hur lång tid som gått sedan den anställda slutat (kan vara 50 år om man tänker sig en person som slutar vid 35 års ålder och fortfarande uppbar pension vid 85). Sannolikt finns det inte någon kannedom om den följande anställda hos den så kallade arbetsgivaren i en sådan situation. Tusentals arbetsgivare torde beröras.

Det är också frekvent förekommande att den sista arbetsgivaren som betalat till ett dylikt fribrev ändrat firma, fusionerat eller upphört med verksamheten. Detta har försäkringsbolagen ingen anledning att hålla reda på när de inte längre har ett avtalsförhållande med arbetsgivaren i fråga. För att eventuellt ta reda på något sådant efter många år krävs omfattande utredningar.

Kontrolluppgift till fysisk person

Förutom i fallet privat pensionsförsäkring ska enligt förslaget kontrolluppgift sändas till den försäkrade då arbetsgivarens verksamhet upphört. Som framgår ovan har försäkringsbolagen ofta ingen anledning att hålla reda på huruvida en arbetsgivare är verksam eller ej. Det krävs stora insatser för att säkerställa att dylik information är korrekt. Då arbetsgivaren upphört med sin verksamhet skulle den anställda (den försäkrade), eller den som på grund av efterlevandeskydd trädde in i arbetstagarens ställe, trädde in i arbetsgivarens skattemässiga situation.

Merparten av de försäkrade är kända av respektive försäkringsbolag men det finns undantag.

- Inom framförallt avtalsområdet för privatanställda arbetare förekommer säsongsarbete av utländsk arbetskraft i stor omfattning. Även dessa omfattas av pensionsavtalet. I många fall har den temporära arbetskraften inga svenska personnummer utan levereras till försäkringsbolaget med osäkra födelsedata och utan komplett personnummer. Försäkringsbolagen har mycket små möjligheter att identifiera dessa personer och kan oftast inte ens finna dem när det blir dags för pensionsutbetalning.
- Den försäkrade kan ha flyttat utanför Sverige. Information om att så skett kan erhållas från folkbokföringen men det kan vara svårt att få information om vart man flyttat.

Obegränsat skattskyldig

Om den som är skattskyldig dor skulle skattskyldigheten övergå till förmånstagare. I det fall den initialt skattskyldige flyttat utomlands och sen dor, har försäkringsbolagen ej heller kannedom om detta och kan svårigen skaffa sig det. Man har således ingen möjlighet att överföra skattskyldigheten till förmånstagaren i en sådan situation. Det ska dessutom påpekas att informationen om vem som är förmånstagare är sekretessbelagd för alla obehöriga till vilken krets även förmånstagaren hör.

Även i det fall den initialt skattskyldige dor uppstår praktiska konsekvenser då skattskyldigheten ska övergå till förmånstagarna. Den initialt skattskyldige hade en försäkring med ett visst kapital vid dodsfall. Vardet av detta kapital ska oftast fördelas över en viss tid till förmånstagarna. Men det är fortfarande en försäkring och ett kapital. Vem ska vara skattskyldig för detta då förmånstagarna ju inte har vare sig någon försäkring eller något kapital?

Beräkningsunderlaget

Kapitalunderlaget för en traditionell försäkring enligt förslaget är *dess tekniska återkopsvarde ökat med*

försäkringens andel av skillnaden mellan försäkringsföretagets tillgångar och finansiella skulder, minskat med försäkringsföretagets tekniska återkopsvardens för andra försäkringar än fondförsäkringar

Konsekvensen av detta är att försäkringstagaren blir skattskyldig för tillgångar som ev aldrig kommer honom till del. Dessa tillgångar utgörs av det kollektiva konsolideringskapitalet som utgör bolagets buffert. Då skatteunderlaget visas kan lätt missförstånd uppstå att man faktiskt också har rätt till förmån motsvarande det högre kapitalet. En annan märklig situation uppstår då ett bolag är underkonsoliderat. Försäkringstagaren kan i detta fall få ett lägre skatteuttag på det kapital som faktiskt fördelats i form av pensionskapital inklusive allokerad återbaring. Den försäkringstagare som i stället har sin försäkring i ett valkonsoliderat bolag får med samma pensionskapital betala en betydligt högre skatt. Att informera försäkringstagarna om ovanstående förhållanden torde kräva stora insatser från försäkringsbolagen.

Tidpunkt för skatteavdrag

Kapitalunderlaget för avkastningsskatten är vardet enligt ovan vid beskattningsårets ingång. Men *försäkringsgivare skall den 1 september göra skatteavdrag med belopp som motsvarar den avkastningsskatt som belöper sig på försäkringen*.

Det är svårt att förstå motivet till de skilda tidpunkterna för vardet och det faktiska skatteuttaget. Dessutom kan det i många fall uppstå praktiska problem då en försäkring kan sjunka i värde så att den inte täcker avkastningsskatten. En försäkring kan också flyttas och därmed undgå skatt eller annulleras till följd av t ex dodsfall med samma följder.

Förändringar i villkor, avtal, broschyrer etc

En förändring av skattskyldighet avseende avkastningsskatt i föreslagen riktning skulle leda till att försäkringsbolagens samtliga kundhandlingar (försäkringsavtal, försäkringsvillkor, förköpsinformation, värdebesked mm) skulle behöva förändras. I många fall skulle information om detta behöva lämnas till befintliga kunder och i en del fall skulle avtal behöva skrivas om.

Nya kontrolluppgifter till arbetsgivarna

Bortsett från ovan nämnda stora svårigheter för försäkringsbolagen att få kannedom om vem som är skattskyldig till dagens tjänstepensioner är utfärdandet av kontrolluppgifter till arbetsgivarna en innovation. Ingen sådan skyldighet föreligger i något annat sammanhang.

En enskild arbetsgivare skulle om förslaget genomfördes riskera att få kanske 20 kontrolluppgifter från de olika försäkringsbolagen avseende sina nuvarande och tidigare anställda utan att han på något sätt egentligen berörs av avkastningsskatten som finansieras genom att hans anställdas pensionskapital minskar.

Effekten för försäkringsbolagen är att vart och ett av dem ska skicka kontrolluppgift till alla arbetsgivare som har eller haft anställda med försäkring i respektive bolag. Om man antar att det finns 150 000 arbetsgivare som har försäkringslösningar för sina anställda torde antalet utsända kontrolluppgifter kunna uppskattas till $10 \cdot 150\,000$, dvs 1,5 miljon stycken. De anställda har ju spritt sina val bland de i regel 20 försäkringsgivare som är tillgängliga på pensionsvalsmarknaden.

Felaktigt skatteuttag från försäkringsbolag

Enligt förslaget är försäkringstagaren skattskyldig. Men försäkringsbolagen förutsatts verkställa skatteavdrag och inleverering av skatten. Det synes oklart vad som ska hända om det gjorda skatteuttaget är felaktigt. Ska den skattskyldige betala restskatt eller få tillbaka eventuellt överskjutande belopp?

Skatteverket

Aven skatteverket skulle få omfattande förändringar i sina rutiner och system för att kunna hantera en mängd inkommande kontrolluppgifter av helt ny typ. Kostnaderna för detta kan försäkringsbranschen inte uppskatta. Det kan dock konstateras att det är svårt att finna motiv för dessa kostnader då försäkringsbolagen även i den nya modellen för avkastningsskatt skulle verkställa skatteuttagen på den enskilda försäkringen samt inleverera medlen till skatteverket.

Tidsåtgång hos försäkringsbolagen för omställningen

Att flytta skattskyldigheten till försäkringstagarna innebär ett mycket omfattande arbete för försäkringsbolagen som i vissa fall blir omöjligt att genomföra. Uppgifter om arbetsgivare ska inhämtas, utredningar ska genomföras, alla kundhandlingar ska ändras och datasystemen ska göras om.

Enligt förslaget skulle den nya lagen börja gälla den 1 januari 2005. Att överhuvudtaget försöka genomföra så omfattande förändringar på denna korta tid innebär ett enormt risktagande som bolagen knappast kan ta ansvar för. Minsta möjliga tidsåtgång i kalendertid torde vara ett år.

Kostnadskonsekvenser hos försäkringsbolagen

Initialt

I den mån som erforderliga åtgärder för att hantera de nya kraven överhuvudtaget är möjliga att genomföra är arbetet mycket omfattande vad avser

- Inhämtande av kompletterande uppgifter
- Förändrade kundhandlingar och information kring detta
- Systemutveckling för att skicka en ny sorts kontrolluppgifter samt beräkna avkastningsskatten på ett nytt sätt

Kostnaden för detta torde inte understiga 50 MSEK per försäkringsbolag, dvs närmre

en miljard kronor

Löpande

Enligt ovan skulle försäkringsbolagen varje år skicka ut 1,5 miljoner nya kontrolluppgifter till arbetsgivarna. Till detta kommer kanske 3 miljoner till fysiska personer i egenskap av försäkringstagare eller den som övertagit skattskyldigheten. Kostnaden för detta inklusive hantering av alla kundfrågor som skulle uppstå understiger inte 100 MSEK per år.

Alternativ lösning

Om skattskyldigheten skulle laggas på de försäkrade i stället för på försäkringstagaren skulle många av de praktiska problemen försvinna.

- Ytterligare forenklingar uppstår om kapitalunderlaget för den enskilda premiebestamda försäkringen begransas till att omfatta den del av överskottet som är fördelat som allokerad eller villkorad återbaring. Resterande överskott som inte är hänförligt till enskilda försäkringar samt alla förmånsbestamda försäkringar kan beskattas med försäkringsbolaget som skattskyldig om man vill bibehålla dagens skatteunderlag. Det vore också önskvärt att i stället för att reglera när skatteavdrag ska ske, begransa sig till att reglera när inleverans av skatt avseende ett visst beskattningsår ska göras. I så fall kan bolagen själva avgöra när avdragen på de enskilda försäkringarna ska göras för att undvika problemen i samband med vardeminskningar, annullationer etc.

2 mars 2004

AMF Pension

Kerstin Lindahl-Nilsson